

Tema migrației în discursul mediatic și politic din România: diaspora ca subiect în comunicarea de tip populist în dezbaterile politico-mediatică actuale

Prezentare proiect de cercetare

Mirela Pîrvan, PhD

Proiectul de cercetare „Tema migrației în discursul mediatic și politic din România: diaspora ca subiect în comunicarea de tip populist în dezbaterile politico-mediatică actuale” se focusează pe studiul diasporei românești ca temă în discursul de tip populist din România, subiect neabordat până în prezent în literatura românească de specialitate. Studiile actuale europene despre populism pun accentul pe relația dintre acest concept și alte două concepte extrem de exploatate la nivel european, euroscepticismul și imigraționismul. Cercetările românești despre populism, multe dintre ele, analizează conceptul din perspectiva naționalismului și xenofobiei, abordare ce nu se mai aplică situației politice actuale. Astfel, deși se discută despre prezența populismului în România ca tip de discurs politic, temele populiste nu au fost încă identificate și studiate suficient. Pentru că România este un stat euro-entuziast, care nu a fost afectat de valul de imigranți musulmani, asemeni statelor vest-europene, iar naționalismul și xenofobia nu sunt împărtășite la scară largă, acestea nu constituie teme de interes majoră pentru cetățeni, se poate afirma că temele enumerate anterior nu pot fi considerate în prezent subiecte ale discursului de tip populist în România. Nu același lucru se poate spune însă despre diaspora românească și cetățenii care constituie această comunitate. Un subiect prezent pe agenda publică de mulți ani, reinventat în timpul campaniei electorale pentru alegerile prezidențiale din România, diaspora românească reprezintă un subiect utilizat în contextul dezbaterilor politico-mediatică, căpătând valențe populiste ce vor fi demonstrate prin cercetarea propusă.

Diaspora reprezintă în România o temă cu un statut special. Fenomenul emigrării și al formării unei diaspore românești în vestul Europei de dimensiuni foarte mari, de ordinul milioanei de persoane este o problemă veche, ce s-a accentuat și a crescut exponențial în anii ce au succedat integrarea României în UE. Proeminența acestei teme în agenda publică variază în funcție de perioada din an și de celelalte subiecte ale perioadei. Un moment de referință în abordarea subiectului despre diaspora românească este campania electorală prezidențială din

2014, când, cel puțin pentru turul al doilea al alegerilor, diaspora a devenit tema principală a campaniei electorale. Acela este momentul când diaspora, ca temă politică pe agenda publică a devenit o temă cu valențe populiste. În același timp, populismul ca atribut al comunicării politice este un concept în continuă expansiune în România, dar încă insuficient exploatat. Cele mai multe dintre studii prezintă conceptul din perspectiva populismului clasic, cu elemente ce nu mai sunt actuale în studiile despre populism, mai ales în cele din Europa și Uniunea Europeană cu precădere. Cele mai recente studii despre populism din spațiul european asociază populismul curentelor anti-imigraționiste și anti-europene. Euroscepticismul și imigranții reprezintă cele mai noi și de impact teme ale populismului european din anul 2017. România este recunoscută ca fiind una dintre cele mai pro-europene și euro-entuziaste state membre ale Uniunii Europene, astfel că euroscepticismul nu poate reprezenta o temă politică de impact. În aceeași situație se află și din perspectiva poziționării în raport cu problema imigranților. România nu s-a confruntat cu această problemă, astfel că discursurile politico-mediatic din România de tip populist nu utilizează ca teme principale cele două situații. În schimb, România propune o problemă specifică: migrarea cetățenilor în Europa Occidentală. Aceasta, așa cum a mai fost menționat, este un subiect consistent și constant în dezbaterile publice, fiind o problemă socială cu impact mare pentru populația. Astfel, aceasta devine pasibilă de a fi utilizată de politicieni în scopuri electorale. Întrebarea principală propusă de acest proiect de cercetare este dacă, tema diasporii este utilizată în spațiul politico-mediatic într-o manieră populistă sau nu. Pentru a obține un răspuns la această întrebare, este esențială clarificarea conceptului de populism. Ținând cont de limitările metodologice, va fi prezentată în continuare o perspectivă a populismului analizat ca tip de comunicare politică, cu accent pe utilizarea poporului ca element central în construirea discursului.

Proiectul „Tema migrației în discursul mediatic și politic din România: diaspora ca subiect în comunicarea de tip populist în dezbaterile politico-mediatic actuale” își propune ca obiectiv principal studierea relației dintre populism și diaspora românească utilizată ca temă politico-mediatică, respectiv cercetarea subiectului diaspora ca temă populistă. Elementul de noutate propus este cercetarea comună a două concepte exploatate insuficient în România în mediul academic din România. Comunicarea politică de tip populist din România a fost studiată până în prezent prin prisma temelor legate de populația care locuiește în perimetrul României și a problemelor și situațiilor cu care aceasta se confruntă. Cu toate acestea, în media din România sunt dezbătute constant probleme ale comunităților de români care locuiesc în afara țării. Utilizând informațiile specifice comunicării de tip populist am identificat elemente care pot duce la cercetare și identificarea unui pattern al populismului din România, respectiv apelul la diaspora și exploatarea acestei teme în dezbaterile publice. Cercetarea propusă îmbină cunoștințe

și elemente din aria științelor comunicării, științelor politice, sociologiei și studiilor despre media.

Obiectivele specifice ale proiectului „Tema migrației în discursul mediatic și politic din România: diaspora ca subiect în comunicarea de tip populist în dezbaterile politico-mediatică actuale” sunt următoarele:

- Studierea literaturii actuale de specialitate despre populism și diaspora și cercetarea unor posibile legături între cele două concepte
- Construirea unui eșantion reprezentativ pentru cercetarea propusă în cadrul proiectului
- Construirea unui instrument de cercetare care să faciliteze răspunsul la întrebările de cercetare și atingerea obiectivului general al proiectului, studierea diasporei ca temă de factură populistă în dezbaterile politico-mediatică din România
- Realizarea cercetării propriu-zise și prelucrarea datelor obținute
- Diseminarea rezultatelor cercetării prin elaborarea unei lucrări științifice, participarea la cel puțin o conferință internațională, prezentarea cercetării în cadrul unei mese rotunde etc.

Specificul modului în care un subiect este reflectat în media (tradiționale sau de ultimă generație) încadrează este definitiv pentru poziția subiectului respectiv în agenda publică și politică și oferă indicii despre modul în care subiectul este tratat, analizat și ierarhizat în lista problemelor de interes național. Astfel, este importantă identificarea relației dintre populism și diaspora, dar și proeminența și vizibilitatea subiectului în media din România. Metoda utilizată în cadrul cercetării propuse va fi analiza de conținut calitativă. Pentru aparițiile/știrile care conțin pasaje referitoare la diaspora, prezentate în manieră populistă, va fi aplicată o nouă grilă de analiză de conținut, de data aceasta calitativă, pentru cercetarea și eventual identificarea unui pattern al comunicării de tip populist ce utilizează ca temă predilectă diaspora. Astfel, metoda de cercetare aleasă va ajuta la identificarea accentelor și perspectivelor atribuite acestui subiect.

Analiza de conținut se va concentra în două direcții:

- analiza și identificarea cadrajului de tip populist identificat în știrile analizate
- verificarea ipotezei conform căreia, într-o proporție mare, discursurile oamenilor politici cu privire la subiectul diasporei românești conțin elemente populiste.

Întrebările de cercetare care vor ghida activitățile și rezultatele acestui proiect de cercetare sunt următoarele:

I1. Cum este prezent cadrajul populismului în știrile referitoare la diaspora românească analizat în media scrise și în televiziune?

I2. Care este specificul utilizării temei diasporei românești în discursurile de tip populist?

Corpusul analizei de conținut va fi următorul: materiale scrise și video din perioadele electorale și din jurul altor evenimente cu impact pentru diaspora în care actori politici relevanți abordează teme relaționate diasporei românești. Într-o manieră specifică cercetării de tip calitativ, proiectul își propune să cerceteze modul în care diaspora românească este utilizată în discursurile populiste politico-mediatică și care este relația dintre populism și diaspora ca temă de dezbateră. Concret, se va urmări identificarea cadrajului de tip populist și maniera în care acesta este pus în aplicare, scris sau oral, precum și maniera discursivă în care aceste teme sunt abordate și dacă ele corespund strategiilor de tip populist. Prin actori politici relevanți pentru diaspora vom înțelege: lideri politici reprezentanți ai unor instituții publice centrale (Guvern, Parlament, Președinție etc.), reprezentanți ai unor instituții cu activitate specifică în aria românilor din afara granițelor (Ministerul pentru Românii de Pretudindeni, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Culturii și Identității Naționale etc.), liderii celor mai importante partide politice, candidați la alegerile parlamentare pentru pozițiile revenite diasporei etc.

Bibliografie:

- Albertazzi, D., & McDonnell, D. (2008). The Sceptre and the Spectre. In D. Albertazzi, & D. McDonnell, *Twenty-First Century Populism – The Spectre of Western European Democracy* (p. 1-14). London: Palgrave Macmillan.
- Canovan, M. (1999). Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy. *Political Studies*, 2-16.
- Gherghina, S., & Mișcoiu, S. (2010). *artide și personalități populiste în România postcomunistă*. Iași: Institutul European.
- Laclau, E. (2005). *On Populist Reason*. London: f.ed.
- Laclau, E. (2005). Populism: What's in a name? In F. Panizza, *Populism and the Mirror of Democracy* (p. 32-49). Londra: Verso.
- Mișcoiu, S. (2014). Populismul. In C. Bogdan, & S. Mișcoiu, *Ideologii politice. O scurtă incursiune în gândirea politică modernă și contemporană* (p. 205-228). Iași: Adenium.
- Moffitt, B., & Tormey, S. (2014). Rethinking Populism: Politics, Mediatization and Political Style. *Political Studies*, 62, 381-397.
- Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 541-563.
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. R. (2012). Populism and (liberal) democracy: a framework for analysis. In C. Mudde, & C. R. Kaltwasser, *Populism in Europe and the Americas*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, C. (2013). *Populism*. Tratto da Selected Works: http://works.bepress.com/cas_mudde/74

- Mudde, C., & Kaltwasser, C. (2013). Exclusionary vs. Inclusionary Populism: Comparing Contemporary Europe and Latin America. *Government and Opposition*, 48(02), 147-174.
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. (2017). *Populism - A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Nunes da Costa, M. (2016). Creating the People as „One“? On Democracy and Its Other. *Theoria*, 63(149), 55-79.
- Panizza, F. (2005). Populism and the Mirror of Democracy - Introduction. In F. Panizza, *Populism and the Mirror of Democracy* (p. 1-31). London, New York: Verso.
- Rooduijin, M. (2013). The Nucleus of Populism: In Search of the Lowest Common Denominator. *Government and Opposition*, 1-27.
- Stanley, B. (2008). The thin ideology of populism. *Journal of Political Ideologies*, 95-110.